

*Холмогорцева І. С.,**кандидат філологічних наук,**доцент кафедри іноземних мов професійного спрямування
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна**Мацкевич В. В.,**викладач англійської мови комунального закладу**Харківського університетського ліцею Харківської міської ради*

КЛАСИФІКАЦІЯ ЛЕКСИКО-СИНТАКСИЧНИХ ЗАСОБІВ ВЕРБАЛІЗАЦІЇ БУЛІНГУ В АНГЛОМОВНОМУ ШКІЛЬНОМУ ДИСКУРСІ

Анотація. Булінг у шкільному середовищі є проблемою, що набуває більшої актуальності через розшарування суспільства за матеріальною, расовою, тощо, ознакою. Виявлення і застосування превентивних заходів є можливими, якщо суб'єкт, що зазнає травлю, усвідомлює сам факт або намір булінгу, тобто має бути ознайомленим із його формами. **Метою дослідження** є створення класифікації лексико-синтаксичних засобів вираження булінгу як спрямованої агресії у англомовному шкільному дискурсі, що відображений у кінематографічних стрічках різних часових проміжків – «The Breakfast Club» (1985 р.) та «Pretty Little Liars» (2022 р.). **Результати дослідження** показують, що виявлені лексичні і синтаксичні засоби булінгу можуть бути класифіковані за морфологічною і синтаксичною структурами, семантичним значенням та асоціативними зв'язками. Морфологічний аналіз мовних засобів дозволив виокремити загальні іменники із одним коренем, що мають негативну конотацію, прості іменники, що мають у складі морфему, яка надає їм негативне або зменшувально-зневажливе значення, загальні двокореневі іменники, один корінь і яких несе негативне значення, прикметники, що відносяться до знецінюваної або ненормативної лексики, а також прикметники, що набувають значення вербальної агресії у контексті. Синтаксичний аналіз надав інформацію про використання форм майбутнього часу і наказового способу для створення погроз та моделювання агресивної поведінки. Всі виділені лексичні засоби можливо класифікувати за наявністю семантичного значення зневаги та агресії: від найбільшого прояву – ненормативна лексика і лексика, що має негативну конотацію, до найменшого – лексика, що набуває негативного значення тільки у ситуації прояву спрямованої агресії. Третій вид класифікації базується на асоціативних зв'язках, які прив'язують оціночну лексику до частин тіла, поведінки, дій, що знецінюються суспільством, тварин і до родинних відносин. Порівняння лексики, що належить до кінострічок різних часових проміжків, виявило, що для більш пізніх комунікативних ситуацій булінгу характерна більша кількість табуованої лексики, а також поява булінгу через позицію суб'єкту стосовно соціальних відносин між расами та гендерною ідентичністю.

Ключові слова: агресія, булінг, негативна конотація, оціночна лексика, ненормативна лексика.

Постановка проблеми. Дослідження булінгу бере свій початок у 70-х роках минулого століття у роботах швед-

сько-норвезького психолога Д. Олвеуса [1], але широкого розголосу це явище отримало тільки на початку ХХІ століття, коли про питання булінгу як глобальної проблеми у шкільній спільноті почали говорити у соціальних мережах та мас медіа. Проблема поширення булінгу було також піднято фондом ЮНІСЕФ, який регулярно проводить моніторинг на виявлення випадків спрямованої деструктивної поведінки серед дітей і підлітків із метою виявлення причин і проведення превентивних заходів. Так, як соціально-психологічне явище булінг вивчається на предмет причин, що спонукають агресію, наприклад дискримінація за расовою ознакою [2, 3], приналежністю до ЛГБТ спільноти [4], наслідків психологічного насилля [5], можливих превентивних засобів [6, 7], ролі кожного учасника процесу [8]. Аналіз зарубіжної та вітчизняної літератури не виявив дослідження, пов'язані із мовним компонентом булінгу.

Основними формами вираження булінгу є «словесні або вербальні прояви (образи, натяки, погрози); будь-які фізичні втручання або інші протиправні дії; соціальні (бойкот, ігнорування, ізоляція); кібербулінг – використання сучасних комп'ютерних технологій» [4, с. 191]. Булінг у шкільному дискурсі описується як повторювані усвідомлені, шкідливі дії одного з учасників навчального процесу із використанням фізичної сили, вербальних та дигітальних засобів по відношенню до іншого учасника навчального процесу в межах та за межами шкільної території, що спричиняє фізичну, фінансову або психологічну шкоду [9]. Нещодавній експеримент, проведений С. Тай показав, що булінг насправді задіює три діючі сторони – агресора, жертву та свідка [8], причому останній є активним діячем, не зважаючи на позицію, що приймає: підтримує булінг у 88% або займає позицію захисника у 19% випадків [10]. За результатами дослідження втручання свідка припиняє булінг через десять секунд у двох третіх випадків [10, с. 522]. Саме тому вміння розпізнати булінг є важливою соціальною навичкою, яка формується в шкільному просторі вчителями, шкільними психологами та лікарями, і яка, якщо не запобігає, то сприяє емоційній витривалості.

Одним з основних сигналів агресивної поведінки є вербальний; і оскільки першим кроком до подолання проблеми є її усвідомлення, знання цих сигналів допомагає потенційній жертві та свідкам визначити можливість прояву деструктивних намірів. Таким чином, **мета цієї роботи** – визначити і класифі-

кувати мовні засоби, що задіяні у булінгу в межах англomовного шкільного дискурсу. **Предмет** дослідження – мовне явище булінгу як вербалізація свідомої деструктивної поведінки, спрямованої на приниження гідності та завдання психологічної шкоди об'єкту цькування. **Об'єкт** – лексико-синтаксичні засоби виявлення булінгу.

Матеріали та методи дослідження. Пропоноване дослідження поділене на два етапи. На першому етапі задіяні загальнонаукові методи *аналізу та синтезу* – для визначення ступеню дослідженості предмету та виділення форм прояву булінгу; на другому етапі був задіяний *дискурсивний аналіз*, що застосовувався для виділення комунікативних ситуацій, які містять ознаки булінгу у шкільному середовищі, що моделюється в американських кінематографічних стрічках та *лексико-синтаксичний аналіз* – для виокремлення та категоризації мовних засобів виявлення агресії. **Матеріалом** дослідження виступили американські фільми «The Breakfast Club» (1985 р.) та «Pretty Little Liars» (2022 р.).

Результати і обговорення. Як мовне явище, булінг відповідає вербальному насильству і включає в себе застосування у спілкуванні ненормативної лексики, образливих коментарів, висміювання, спрямованої ворожнечі, тобто лексику, семантика якої у контексті шкільної комунікації може завдати психологічного насильства. Відтворення подій у шкільному оточенні дає можливість розглянути проблеми булінгу та негативного впливу середньої школи, наголошуючи на важливості вирішення цих проблем та підтримки молоді в подоланні складних ситуацій. Так, із двох художніх стрічок «The Breakfast Club» та «Pretty Little Liars», які віддзеркалюють життя підлітків, що представляють різні соціальні групи, було відповідно виокремлено 67 і 97 дискурсивних фрагменти із відображенням булінгу. Лексичний аналіз цих фрагментів показав, що вербалізація агресії відбувається за допомогою засобів, які можна класифікувати на морфологічному та синтаксичному рівнях. Так, за своєю **морфологією**, виділені лексичні засоби були угрупованні як:

- Загальні іменники із одним коренем, що мають негативну конотацію (*bitch, bub, bum, cherry, dick, dork, faggot, idiot, pal, pig, slob, slut, monster, narcissist, nazi, nerd*, тощо).

Приклад 1. (Скрипт) *Tabitha Hawthorne: You would know, Karen, if you weren't such a narcissist and cared enough to check in with her.*

Karen Beasley: Get off my ass, Tabitha [«Pretty Little Liars»]. У цьому уривку ми бачимо незавуальовану агресію, що знаходить своє вираження у звинуваченні одного персонажа, у тому, що вона є самозакоханою (*narcissist*). Напруження зростає при послідовному використанні зневажливої лексики, що вказує, що учасники комунікативної ситуації чітко розуміють, що між ними є ворожнеча, і що жодна з них не піде на поступки.

- Прості іменники, що мають у складі морфему, яка надає їм негативне або зменшувально-зневажливе значення (*hypocrite, queenie, sporto, wastoid*, тощо).

Приклад 2. (Скрипт) *John Bender: You got everything, and I got shit. Fucking Rapunzel, right? School would probably shut down if you didn't show up. Queenie isn't here. I like those earrings, Claire. Are those real diamonds, Claire? I bet they are* [«The Breakfast Club»], де персонаж Джон Бендер відкрито зневажає Клер Стендіш із заможної родини. У цій ситуації він посилається на зовнішність, проводячи паралель із принцесою,

але для показу ворожого ставлення комбінує ім'я із прикметником із негативною конотацією (*Fucking Rapunzel*). Напруга зростає, коли Джон називає дівчину зменшувально-зневажливою формою від *queen* – *Queenie*, іронізуючи, що без неї школа б перестала існувати, і, одночасно, підтверджуючи своє судження, звернувши увагу на її прикраси. У поєднанні із високим тоном, що використовує Джон, його висловлення сприймається як погроза.

- Загальні двокореневі іменники, один корінь з яких несе негативне значення (*arsehole, assholes, buttface, chickenshit, fatass, neo-maxi-zoom-dweebie, shitheads*, тощо).

Приклад 3. (Скрипт) *John Bender: Look, I can see you getting all bunged up for them making you wear this kind of clothes, but, face it, you're a neo-maxi-zoom-dweebie* [«The Breakfast Club»]. У цьому висловленні Джон Бендер описує, чому школа принижує персонажа «Розумника», у якого кожен аспект життя контролюється батьками. Він використовує термін «neo-maxi-zoom-dweebie», яке можна перекласти як «гідний представник свого покоління», що, є неологізмом.

- Прикметники, що відносяться до знеціненої лексики (*drunk, fucking retarded, hateful, horrible, stupid, toxic*).

Приклад 4. (Скрипт) *She's racist, homophobic, hateful, privileged, and she's gonna keep being all those things for the rest of high school* [«Pretty Little Liars»]. Приклад наводить однорідні означення, що виражені прикметниками із негативною конотацією. Їх положення у формі градації, що заснована на спаді негативної оцінки, є вираженням емоційного стану персонажу. Це не лише обвинувачувальні слова, а й спроба вплинути на сприйняття інших, створюючи негативну імідж особи, що описується, і викликаючи відчуття ворожості або бажання дистанціюватися.

- Прикметники, що набувають значення вербальної агресії у контексті (*bizarre, conceited, nauseating, pathetic, shitty, sweet*, тощо). Це не лише обвинувачувальні слова, а й спроба вплинути на сприйняття інших про цю особу, створюючи негативний імідж і викликаючи відчуття ворожості або дистанціювання.

Приклад 5. (Скрипт) *Karen Beasley: People may be polite to you, but trust me, nobody wants your pregnant, tragic ass here* [«Pretty Little Liars»]. У цьому уривку Карен Бізлі явно демонструє ворожість та негативне ставлення до своєї вагітної однокласниці, використовуючи грубу мову та зневажливість. Крім того, вона виражає неприязнь та відсутність бажання бачити цю особу в певному місці, засуджуючи її через вагітність.

На **синтаксичному** рівні булінг пов'язаний із формами, що вказують на рішучий намір, а саме:

- Видо-часова форма дієслова Present Continuous, наприклад:

Приклад 6. (Скрипт) *Richard Vernon: All right. That's it! I'm gonna be right outside those doors. The next time I have to come in here, I'm cracking skulls* [«The Breakfast Club»]. Використання виразу «*I'm cracking skulls*» містить загрозливий тон та вказує на рішучість застосувати насильство або суворі заходи покарання у разі повторення певних подій.

- Конструкція “be going to”, наприклад:

Приклад 7. (Скрипт) *Richard Vernon: But someday, man, someday when you're out of here, and you've forgotten all about this place, and they've forgotten about you, and you're wrapped up in your own pathetic life I'm gonna be there. That's right. And I'm*

gonna kick the living shit out of you, man. I'm gonna knock your dick in the dirt [«The Breakfast Club»]. Використані граматичні конструкції в уривку, такі як вживання слова «гонпа» підкреслюють намір або загрозу вчинити щось негативне в майбутньому. Фрази, як «*I'm gonna kick the living shit out of you*» та «*I'm gonna knock your dick in the dirt*», містять знецінювальну лексику та загрозові образи, що вказують на агресивний намір.

• Наказовий стан дієслова, що комбінується із знецінювальною лексикою і табуованими висловами (*fuck off, fuck them, fuck you, get off my ass, get the fuck out of my face, leave me the fuck alone, shut the fuck up, shut your fucking mouth, stop fucking with me*):

Приклад 8. (Скрипт) *Karen Beasley: So, I guess I'm paying for dinner. Way to be a gentleman, Greg.*

Greg: Fuck off, Karen [«Pretty Little Liars»]. У цьому уривку агресія проявляється через образливе та грубе висловлювання Грега, який відповідає на зауваження Карен фразою «*Fuck off*», що є неприязним та агресивним висловом. Це висловлення має на меті висловити зневаження, висміяти Карен, дистанціюватись від неї або спровокувати конфлікт.

• Атрибутивні іменникові конструкції також віднесені до синтаксичного рівня (*big coward, fucking dildos, gutless turd, mother hen, tough guy, basic Barbie, basket case, deranged bitch, dump pudding, evil twins, goddamn bitch, high-town bitch, horrible human being, lowly little bitch, pregnant tragic ass, stupid shit, terrible person*).

Простеживши морфологічні форми лексичних засобів булінгу, а також синтаксичні зв'язки, що утворюють висловлення із значенням спрямованої ворожнечі, було помічено, що лексичні засоби можна також згрупувати за **семантичним значенням** агресії:

• Ненормативна лексика (*bitch, buttface, chickenshit, cocksucker, dick, faggot, fuck off, fucking retarded, piece of shit, slut, stupid shit, тощо*).

• Лексика із постійною негативною конотацією (*big coward, bitch, bizarre, bonehead, bully, bum, nazi, narcissist, nerd, puke, racist, tease, terrible person, toxic, watch your mouth, wastoid, weirdo, whore, тощо*).

• Лексика із негативною конотацією, що набувається у контексті (*basic Barbie, bub, cherry, girls, homeboy, monster, neo-maxi-zoom-dweebie, pig, prom queen, psycho, queenie, rodent, sociopath, sporto, sweet*).

• Одночасно з цим, семантичне значення встановлюється на основі **асоціації** із:

• Частинами тіла, наприклад, *asshole, bonehead, buttface, cocksucker, dick, get the fuck out of my face, pregnant tragic ass, shitheads* та інші.

• Поведінкою, наприклад *basic Barbie, big coward, femi-nazi, gutless turd, hateful, homeboy, homophobic, horrible human being, hypocrite, idiot, jerk, mean, monster, narcissist, nauseating, prom queen, psycho, racist, richie, sociopath, tease, toxic, wastoid, weirdo, whore*.

• Дії, які знецінюються суспільством: *jag-off, jerk, prick, puke, tease*.

• Тваринами, як то *bitch, bully, mother hen, pig, rodent*.

• Родинними відносинами: *evil twins, motherfucker, mother hen*.

При порівнянні лексичних засобів булінгу, що використовуються у різний історичний період (80-ті роки XX століття і 20-ті роки XXI століття), було виявлено ряд спільних рис, як то широкий спектр слів і виразів з негативними конотаціями, що охоплюють як ненормативну лексику, що має пряме образливе значення, так і слова з негативною конотацією, які можуть бути вжиті в різних контекстах для знуцання чи приниження. Крім того, засоби вербалізації булінгу в обох фільмах можна класифікувати за асоціаціями з частинами тіла, поведінкою людини, тваринами, родинними відносинами, тощо. Характерною ознакою є те, що в обох фільмах, окрім вираження презирства до однолітків, присутні ознаки прояву зневаги до стереотипних представників спільноти, як то вираз «*queenie*» та «*basic Barbie*». Проте, XXI століття характеризується більш вільною формою висловлення, що дозволяє частіше використання ненормативної лексики. Порівняння засобів вербалізації булінгу у двох кінострічках виявило появу нового джерела прояву булінгу, а саме зв'язок людини і соціуму – цькування людини за її позицію стосовно соціальних відносин між расами та гендерною ідентичністю.

Таким чином, для сприяння усвідомленню значення булінгу як форми шкідливого психологічного впливу ровесників із метою приниження об'єкту булінгу та формуванню вміння захищатись, а також прийняттю превентивних заходів та вчасному втручання, необхідно виявити вживані школярами стратегії агресії. Крім того, до перспектив дослідження відносимо нагальність вивчення специфіки мовних засобів у залежності від каналу комунікації (письмова, усна) та розглянути невербальний прояв булінгу.

Література:

- Olweus D. Personality and aggression. *Nebraska symposium on motivation*, 1972. Vol. 20, pp. 261–321.
- Bauman Sh., Mendez J., Craig W., Mishna F. School Bullying in Different Cultures Eastern and Western Perspectives. *Research on bullying in North America*. Cambridge University Press, 2016. pp. 30–54. DOI: <https://doi.org/10.1017/CBO9781139410878.005>
- Roland E., Munthe E. *Bullying: An International Perspective*. London: Routledge, 1989. 166 p.
- Логачев М. Г., Буланіклі Х. Булінг як психологічний феномен сучасного суспільства. *Особистість, суспільство, закон*. Харків, 2019. С. 191–193.
- Barros R. The practice of bullying: an issue for school and society. *Contribuciones a Las Ciencias Sociales, São José dos Pinhais*, 2024. v. 17, n. 1, p. 7215–7234. DOI: 10.55905/revconv.17n.1-434.
- Лушпай Л. І. Шкільний булінг як різновид суспільної агресії. *Наукові записки. Серія "Філологічна"*. Харків, 2013. Вип. 33. С. 85–89.
- Cohen J. W., Brooks R. A. The Construction of School Bullying as a Social Problem. *The Cambridge Handbook of Social Problems*. Cambridge University Press, 2018. pp. 237–252. DOI: <https://doi.org/10.1017/9781108550710.015>
- Taj S., Imdad K., Anum W., Rafique J. Students' Perceptions of Bullying at Schools: A Phenomenological Study of Students' Bullying Experiences in Their Schooling. *Ilkogretim Online – Elementary Education Online*, 2020. Vol 19 (Issue 2): pp. 1180–1185. DOI: 10.17051/ilkonline.2020.02.696706.
- Xinyue Wu, Lu Li, Rui Zhen. The influence of social norms and bullying types on the defending intentions of school bullying bystanders. *Current Psychology*. 2024. DOI: 10.1007/s12144-024-05735-w.
- Hawkins L., Pepler D.J., Craig W. M. Naturalistic observations of peer interventions in bullying. *Social Development*, 2001, 4. pp. 512–527.

Kholmhortseva I., Matskevych V. Classification of lexical and syntactic means of bullying verbalization in English school discourse

Summary. Bullying in a school community has become the issue, which is getting more and more relevant due to the stratification of society according to material, racial, etc. characteristics. It is possible to detect and apply preventive measures under condition that the subject experiencing bullying is aware of the very fact or intention of bullying, i.e. they should be familiar with its forms. Thus, **the purpose of the study** is to create a classification of lexical and syntactic means of expressing bullying as directed aggression in the English school discourse, which is reflected in the cinematographic works of different time periods – “The Breakfast Club” (1985) and “Pretty Little Liars” (2022). **The results of the study** show that the identified lexical and syntactic means of bullying can be classified according to their morphological and syntactic structures, semantic meaning and associative connections. Morphological analysis of language means made it possible to identify one root common nouns that have a negative connotation, common nouns that have a morpheme that gives them a negative or diminutive meaning, two-root

common nouns that possess a root bearing negative meaning, adjectives referring to devalued or offensive language, as well as adjectives that acquire the meaning of verbal aggression in the context. The syntactic analysis provided information about the means of expressing the future and imperative mood for creating threats and modeling aggressive behavior. All revealed lexical means can be classified according to the presence of the semantic meaning of contempt and aggression: from the largest manifestation – offensive language and vocabulary that has a negative connotation, to the smallest one – vocabulary that acquires a negative meaning only in the situation depicting a direct aggression. The third type of classification is based on associative connections that bond evaluative vocabulary to parts of the body, behavior, actions that are devalued by society, animals, and family relationships. The comparison of the vocabulary belonging to the films of different time periods revealed that later communicative situations of bullying are characterized by a greater amount of offensive language, as well as the appearance of bullying due to the subject’s position regarding social relations between races and gender identity.

Key words: aggression, bullying, evaluative vocabulary, negative connotation, offensive language.